

Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток» включено до переліку наукових фахових видань України з державного управління (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 1643 від 28.12.2019).

Спеціальність – 281.

Державне управління: удосконалення та розвиток. 2023. № 9.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2156.2023.9.10>

УДК 336.5:35

Р. О. Кірюхін,

аспірант, Національної економіки та публічного управління,

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7022-0787>

Ю. В. Орловська,

д. е. н., Придніпровська державна академія будівництва та архітектури

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5915-4261>

**ІНВЕСТИЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В РЕГІОНАХ УКРАЇНИ ЯК
ІНСТРУМЕНТ ВИРІВНЮВАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ
ДИСПРОПОРЦІЙ В АСПЕКТІ РЕФОРМИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ**

R. Kiriukhin,

Postgraduate student, Kyiv National Economic University

Ju. Orlovska,

*Doctor of Economic Sciences, Prydniprovska State Academy of Civil Engineering
and Architecture*

**ABOUT INVESTMENT PROCESSES IN THE REGIONS OF UKRAINE AS
A TOOL FOR EQUALIZING TERRITORIAL DISPARITIES IN THE
ASPECT OF DECENTRALIZATION REFORM**

Дана стаття присвячена аналізу впливу процесів фінансової децентралізації на інвестиційну активність в різних регіонах України як інструмент вирівнювання територіальних диспропорцій. На підставі дослідження статистичних даних виявлено, що децентралізація, спрямована на надання більшої самостійності регіонам у використанні власних ресурсів, суттєво підвищує інвестиційну активність. Цей процес виявляє позитивний вплив на гармонізацію інвестиційних потоків.

В статті також розглядаються напрями трансформації інвестиційних процесів під час реформи децентралізації. Важливо враховувати, що ці зміни відбуваються в контексті виправлення наслідків повномасштабного вторгнення Росії в Україну. Децентралізація стає ключовим інструментом для створення стійкої та рівномірної інвестиційної обстановки в країні.

One of the main problems of Ukraine is the polarization of its regions according to the level of economic development. It would be possible to stimulate the development of backward regions with the help of investments, but now there is a pronounced tendency to concentrate investment resources in large cities and developed regions. In other words, there is a situation of strengthening regional socio-economic disparities by investment processes.

Financial decentralization as a process of giving individual regions and communities greater economic independence leads to the strengthening of their ability to solve economic development issues, including attracting and directing investments. Given the short history of financial decentralization in Ukraine, it is very important to analyze statistical data on the impact of decentralization on investment processes.

At the same time, it should be noted that the deployment of decentralization in Ukraine took place against the background of three major crisis situations. The beginning of the process of financial decentralization (2016–2019) coincides with military operations in the East of Ukraine, the temporary occupation of the

territories of Donetsk and Luhansk regions, and the annexation of Crimea. The second crisis wave is associated with the pandemic of the coronavirus disease COVID-19 (2020–2021). From February 2022, the third crisis stage begins – the period of full-scale Russian invasion of the territory of Ukraine.

Even under these difficult conditions, the processes of decentralization caused positive dynamics in solving the issue of economic disparities in the form of activation of investment processes, especially in the western regions. The author believes that the task of public administration in this field is to focus on stimulating green investments in construction, which will contribute to the recovery and development of the Ukrainian economy in accordance with the requirements of energy conservation, resource efficiency, decarbonization, and sustainable growth. Such investments align with global environmental goals and can position Ukraine as a forward-looking nation committed to green and resilient economic development, setting an example for others in the region and beyond.

Ключові слова: *інвестиції, фінансова децентралізація, територіальні диспропорції, регіональна політика, пандемія COVID-19, повномасштабне вторгнення, повоєнний розвиток.*

Keywords: *investment, financial decentralization, territorial disparities, regional policy, COVID-19 pandemic, full-scale invasion, post-war development.*

Актуальність теми. Просторово-географічні, соціокультурні, природнокліматичні та інші особливості регіонів України зумовлюють їхню ресурсно-економічну нерівність, яка значною мірою корелює з різницею в інвестиційній привабливості. На жаль, регіони з меншим рейтингом економічного зростання мають меншу привабливість в очах інвесторів порівняно з більш економічно розвиненими районами, хоча потребують інвестиційної підтримки, що логічно, в більшому ступені, бо конче зацікавлені у підвищенні рівня зайнятості, створенні нових робочих місць,

підвищенні заробітної плати працівників, а в кінцевому підсумку – у збільшенні доходів населення та вирішенні проблеми бідності.

Головний ризик інвестиційного підкріплення регіональних соціально-економічних диспропорцій полягає у зміцненні та подальшому посиленні цієї неоднорідності, що відбивається й на інших аспектах: демографічному, освітньому, інфраструктурному, кадровому тощо. З огляду на зазначене тематика регіонального розподілу інвестицій як дослідницька сходинка до пошуку напрямів динамічного та збалансованого розвитку регіонів виглядає конче актуальною.

Сьогодні перед Україною стоїть дуже непросте завдання з відновлення країни, виправлення руйнівних наслідків війни, які безпосереднім чином відбилися на територіальній диспропорційності: у деяких регіонах частка зазнаних втрат дорівнює мільярдам доларів, тоді як іншим завдано шкоди на декілька мільйонів. У таких умовах децентралізація прямо пов'язана із посиленням спроможності окремих громад вирішувати питання відновлення, а інвестиції виступають головним інструментом подолання економічних труднощів. Цей аспект додатково підкреслює важливість аналізу розподілу інвестицій за регіонами.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Питанню ролі інвестиційних процесів у регіональному розвитку традиційно приділялося досить багато уваги у вітчизняній науці публічного управління. Серед учених, що в різні часи розглядали різні аспекти зазначеної теми, можна назвати І.С. Герасименко, Т.М. Дудіна, О.П. Ігнатенка, Н.Г. Клименко, М.М. Колісника, А.В. Мерзляк, О.В. Федорчак, О.В. Шевченко, І.В. Шкрабак та ін. Однак у ситуації сьогодення, коли повномасштабна воєнна агресія з боку росії змінила суспільний стан, потрібні нові аналітичні розвідки у цьому напрямі. Важливо, аналізуючи трансформаційні тенденції у інвестуванні регіонів країни у період 2016–2022 рр., визначити основні пріоритети державного управління процесами повоєнного розвитку.

Метою нашої статті є аналіз та оцінка тенденцій інвестиційних процесів на рівні регіонів України як відображення довоєнної політики децентралізації та трансформації видів та напрямів інвестицій як інструменту повоєнної політики виправлення наслідків повномасштабного вторгнення Росії в Україну.

Виклад основного матеріалу. Існуюча поляризація регіонів України за рівнем економічного розвитку відповідним чином відбивається на картині регіональної диференціації інвестиційних потоків. Так, на момент початку реформи бюджетної децентралізації, у 2015 р., центром їхнього зосередження виступає Київ: у місті, де виробляється майже 20 % ВВП країни, а чисельність населення постійно збільшується за рахунок міграції з інших регіонів, акумулюється 60 % усіх прямих іноземних інвестицій. Також спостерігається виражена тенденція до концентрації інвестиційних ресурсів у великих містах та окремих обласних центрах. Зокрема, близько 65 % обсягу капітальних інвестицій було освоєно у п'яти регіонах України: у м. Києві (40,0 %), Дніпропетровській (8,9 %), Київській (8,4 %), Львівській (4,1 %), Харківській (3,4 %) областях. Близько 80 % прямих іноземних інвестицій було сконцентровано у м. Києві (50,3 %), Дніпропетровській (16,9 %), Донецькій (5,1 %), Київській (3,9 %) та Харківській (3,8 %) областях [1].

Це дозволяє дослідникам констатувати наявність прямої залежності обсягу інвестиційних потоків від рівня соціально-економічного розвитку регіону, причому це стосується як інвестицій з внутрішніми джерелами інвестування (заощадження населення, накопичення підприємств та організацій, комерційних банків, кошти державного та місцевих бюджетів тощо), так і інвестицій із джерелами зовнішніми (тобто фінансових ресурсів, які є результатом заощаджень, здійснених в інших державах). Тобто інвестиційну підтримку отримують багатші регіони, а ті, що посідають більш слабкі соціально-економічні позиції, не мають змоги розширювати виробництво і залучати інвестиції. У підсумку це призводить до виникнення ефекту «замкненого кола інвестування», коли непривабливі в інвестиційному

плані регіони не мають можливості залучати інвестиційні ресурси і залишаються економічно слаборозвиненими [2, с. 243-244].

Децентралізація як процес надання регіонам більшої самостійності в розпорядженні власними ресурсами потенційно має викликати позитивний ефект у справі гармонізації інвестиційних потоків. Для цього в розпорядженні регіональних органів публічного управління є ціла низка інструментів як прямого, так і опосередкованого характеру. Вони можуть інвестувати бюджетні гроші, самостійно обираючи напрями та умови інвестування, або залучати кошти бізнесу або громадян, відповідним чином стимулюючи цих інвестиційних агентів до інвестиційної активності.

Але чи викликає процес фінансової децентралізації в Україні реальний ефект прискорення динаміки інвестиційної діяльності? Для відповіді на це запитання слід звернутися до статистичних даних. З одного боку, спостерігається щорічне збільшення інвестиційних ресурсів місцевих бюджетів, що можна визнати важливим позитивним результатом реформи міжбюджетних відносин. Так, за даними Держстату, у 2018 р. частка коштів місцевих бюджетів у структурі капітальних інвестицій становила 8,7 % до загального обсягу всіх джерел фінансування, а в 2019 р. цей показник збільшився і становив 9,6 %. У цьому ж році зросли обсяги інвестицій, які залучаються в регіональні економіки: капітальні інвестиції зросли в 21 регіоні та загалом в Україні (індекс – 116,4 %); прями іноземні інвестиції зросли в 23 регіонах і загалом в Україні (індекс – 108,8 %). У 2019 р. підприємствами та організаціями країни за рахунок усіх джерел фінансування було освоєно майже 584,4 млрд грн капітальних інвестицій. Найбільше в 2019 р. обсяги капітальних інвестицій зросли у Волинській (+ 74,2 %), Херсонській (+ 66,1 %), Миколаївській (+ 40,1 %), Полтавській (+ 39,7 %) та Київській (+ 33,4 %) областях. Зменшення обсягу освоєних капітальних інвестицій мало місце у 4 регіонах: від -1,6 % у Вінницькій області до -5,8 % – у Хмельницькій [3]. При цьому територіальна диспропорція щодо обсягів капітальних інвестицій на одну особу

зменшилася проти січня–грудня 2018 р. (51,6 рази) і становила 46,8 рази (максимальне значення в 2019 р. спостерігалось в м. Києві – 60 992,6 грн, мінімальне – у Луганській області – 1303 грн). У регіонах частка коштів місцевих бюджетів у структурі капітальних інвестицій в 2019 р. перевищила 10 % у 9 областях (проти 12 – у 2016 р., 7 – у 2015 р. і жодної – у 2014 р.). Найвищою ця частка була в Луганській, Одеській і Харківській областях, а найменшою – у Київській області (4,5 %). У підсумку, частка коштів місцевих бюджетів у структурі капітальних інвестицій в 2019 р. в середньому становила 9,1 % до загального обсягу [4, с. 116].

Наведені дані дозволяють зазначити, що сьогодні можна говорити про певні інвестиційні успіхи реформи децентралізації на рівні окремих регіонів. Однак важливою складовою соціально-економічної аналітики завжди виступає врахування зовнішніх умов протікання досліджуваних процесів. І тут має сенс вести мову про три кризові хвилі.

Перша кризова хвиля пов'язана із початком воєнних дій на Сході України, тимчасовою окупацією територій Донецької і Луганської областей, анексією Криму, що спричинило різкі зміни в розміщенні та функціонуванні економічних ресурсів, викликало необхідність переформатування міжрегіональної взаємодії. Сформувалися специфічні потреби щодо відбудови зруйнованих територій, переналагодження транспортної, енергетичної, комунальної інфраструктури, облаштування внутрішньо переміщених осіб (ВПО). Перед регіональною політикою постала низка нестандартних завдань: визначення нової ролі низки регіонів в умовах значних змін рушійних сил їх розвитку (йдеться не лише про власне Донецьку та Луганську області, а й, зокрема, області, що межують з тимчасово окупованою територією АР Крим, економіка яких раніше була значним чином орієнтована на забезпечення півострова у курортний сезон та обслуговування транзитних маршрутів); ініціація пов'язаних із цим спільних міжрегіональних проєктів (транспортних, екологічних, соціальних, гуманітарних, виробничих та ін.); застосування інструментів для активізації

ендогенного розвитку регіонів в умовах обмеженості зовнішнього інвестування [4, с. 79].

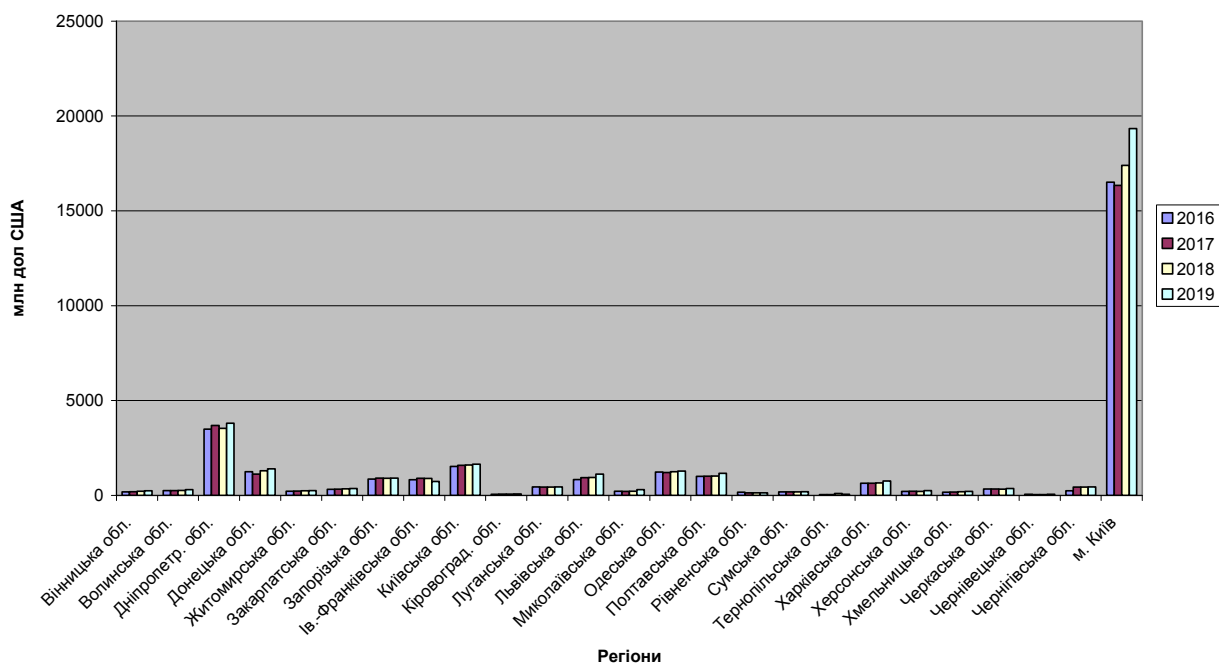
Викликом для вітчизняного публічного управління стало те, що велика кількість мешканців з тимчасово окупованих територій перемістилася у регіони, підконтрольні Україні. Це призвело до зміни складу населення в цих регіонах, зміни у попиті та пропозиції робочої сили, зміни у бюджетному фінансуванні заходів, які пов'язані з забезпеченням допомоги вимушено переселених осіб. Одним із факторів просторових економічних диспропорцій в регіональному розвитку є сучасні тенденції розміщення нових виробництв. Так, найбільша частка нових підприємств, які відкрилися на території України, зосереджена в західних регіонах, Київській та Одеській областях. Така тенденція пояснюється сировинною спрямованістю відкритих виробництв, серед яких: біогазові заводи, заводи з виробництва автомобільних джгутів, сонячні і вітроелектростанції, мінігідроелектростанції, елеватори та зернові термінали, комплекси із зберігання фруктів та овочів, тваринницькі комплекси. Крім того, перерозподіл промислових потужностей та виробничих ресурсів призвів до просторового перерозподілу обсягів проміжного споживання. Майже у всіх регіонах спостерігається збільшення темпів зростання проміжного споживання за темпи зростання ВРП; це вказує на високу матеріаломісткість та сировинну орієнтованість виробництва, що засвідчує низький рівень інноваційного розвитку промисловості країни. За висновками експертів, такий перерозподіл ресурсів має негативні наслідки для регіонального розвитку [5, с. 89].

Ці події послугували причиною різкого спаду інвестиційної активності в 2014 р. (обсяг капітальних інвестицій зменшився на 12,2 %, а обсяг інвестицій, профінансованих за кошти державного і місцевих бюджетів, – на 33,3 %). Проте у наступних роках відбулося її зростання, найбільшою мірою з бюджетних джерел (у 2015–2017 рр. капітальні інвестиції в Україні у середньому зросли на 26,9 %; індекс приросту інвестицій, профінансованих

за кошти бюджетів, становив 190,9 %, зокрема із місцевих бюджетів – 194,7 %, із державного бюджету – 183,9 %) [6, с. 80]. Очікувано значно знизилася частка прямих іноземних інвестицій: від \$4,5 млрд у 2013 році до \$410 млн у 2014 р. Зниження ПІІ більш ніж у десять разів було безпрецедентним як для української історії, так і в порівнянні із сусідніми країнами [7].

У 2015 і 2016 роках ситуація почала дещо покращуватись і обсяг іноземних інвестицій в економіку України становив відповідно 2961 і 3810 млн дол. США (що все-таки є значно меншим за показники 2012 року). У подальшому, впродовж 2017–2019 років, кількість ПІІ значним чином коливалася: їхній обсяг у 2017 році зменшився порівняно з 2016 роком і склав 3692 млн дол. США. Незначне збільшення надходжень у 2018 році вилилося в показник 4455 млн дол. США. У 2019 році прямі іноземні інвестиції в Україну підвищилися на 1405 млн дол. США і склали 5860 млн дол. США [8]. Але, на думку фахівців, це доволі слабкі показники інвестиційної діяльності з боку іноземного капіталу, що свідчить про невиправдані надії на стабілізацію вітчизняної політичної ситуації, визнання неефективними боротьбу з корупцією та проведення економічних реформ. Саме це, вважає О.В. Марухленко, призвело до скорочення надходжень прямих іноземних інвестицій і свідчить про недовіру іноземних інвесторів до можливостей стабільного ведення бізнесу та поліпшення інвестиційного клімату в Україні [9, с. 284].

Результати розподілу ПІІ за регіонами України у зазначений період відображено на рис. 1.

Рис. 1. Розподіл обсягів ІІІ за регіонами України у 2016–2019 рр.¹

Джерело: [10].

Наведені дані додатково свідчать про справедливість раніше зробленого висновку: інвестиційні потоки розподіляються симетрично наявному економічному розвитку регіонів. Безумовний лідер – столиця – демонструє величезний відрив у обсязі інвестованих ресурсів; Дніпропетровська, Київська, Донецька, Одеська, Львівська та Полтавська області, утримуючи свої позиції, характеризуються невеликим щорічним приростом. Взагалі можна зазначити, що початок децентралізації певним чином відбився на інвестиційному обігу; зрушення у позитивний бік можна помітити на прикладі Вінницької, Волинської, Житомирської, Кіровоградської, Миколаївської, Херсонської та Хмельницької областей. Особливо можна виокремити інвестиційні зусилля органів місцевої влади Чернігівської області, інвестиційні потоки до якої зросли майже вдвічі: з 241,3 млн у 2016 р. до 442,9 млн дол. США у 2019 р.

¹ Дані у цій та наступних таблицях наведено без урахування тимчасово окупованої території АР Крим, Донецької та Луганської областей.

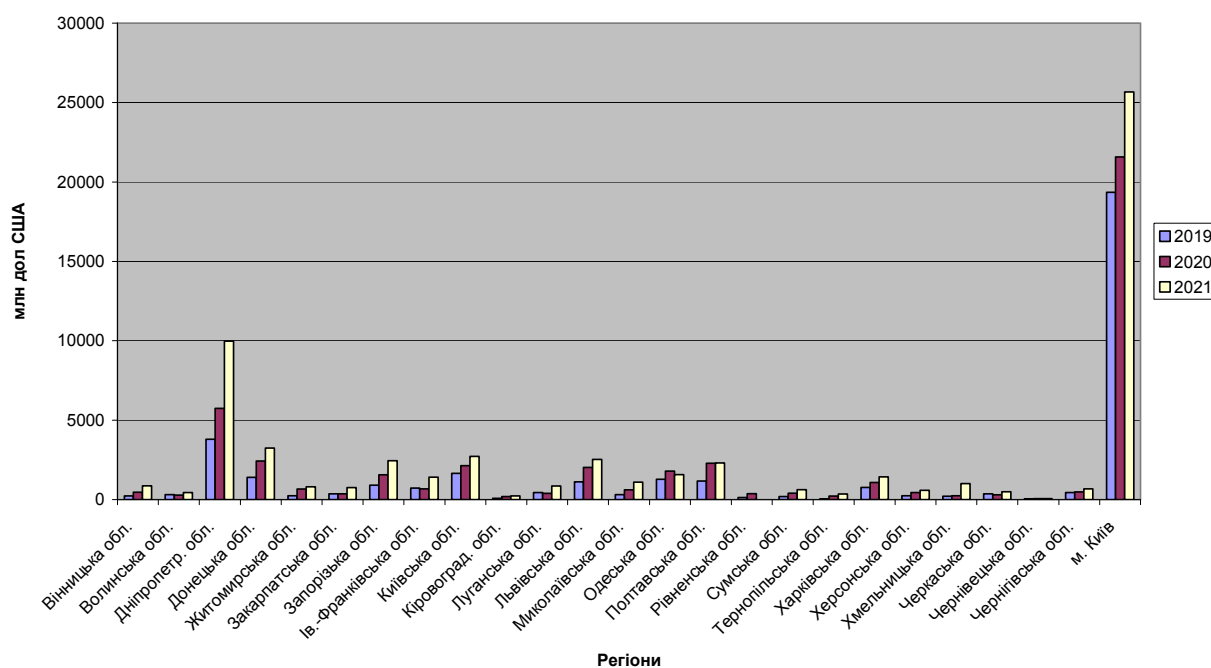
Друга кризова хвиля пов'язана із пандемією коронавірусної хвороби COVID-19 (2020–2021 рр.). Почавшись у 2020 році, хвороба значною мірою вплинула на соціально-економічні профілі всіх країн світу, в тому числі України. Серед іншого пандемія позначилася також і на територіальній диспропорційності, посиливши негативні тенденції поляризації. Так, дослідницька група економістів із Сум розглянула соціально-економічні причини нерівномірності між регіонами за рівнем захворюваності COVID-19 і виявила, що найбільш постраждалими від пандемії є області, соціально-економічні показники яких належать до найменших у країні – Тернопільська та Чернівецька [11, с. 272].

Пандемія спричинила падіння багатьох галузей економічної діяльності. На жаль, протидіяти падінню інвестиційного попиту було практично неможливо, незважаючи на суттєве зростання державних капітальних видатків. На тлі значної невизначеності інвестиційна пауза стала одним із основних проявів пандемії COVID-19. Загалом, за підсумком 2020 року, валове нагромадження основного капіталу (ВНОК) продемонструвало найбільше з усіх компонент попиту скорочення, що склало 24,4% (проти зростання на 11,7% у 2019 році).

Рівень впливу COVID-19 на становище регіонів багато в чому був спричинений особливостями державної політики протидії пандемії. Уряд України у 2020 р. запровадив 267 досить жорсткі обмежувальні заходи, зокрема: закриття всіх навчальних закладів (до кінця травня); обмеження роботи пасажирського транспорту та громадських заходів; призупинення роботи закладів харчування, культурних, торгових та розважальних закладів. Було зупинено міжміське транспортне сполучення та роботу метро. У результаті в січні-червні 2020 р. план доходів загального фонду державного бюджету України був невиконаний на 38,4 млрд грн, або 7,8 % (за оцінками рахункової палати), відповідно, державі вкрай не вистачало коштів для інвестиційної підтримки регіонів [9, с. 267]. Скорочення інвестицій мало місце практично у всіх видах економічної діяльності; винятками стали лише

інвестиції у поштову та кур'єрську діяльність та у телекомунікації (електрозв'язок), що мають безпосереднє відношення до діяльності в умовах карантинних обмежень. Серед видів економічної діяльності, що продемонстрували найбільші темпи скорочення освоєних капітальних інвестицій, слід назвати авіаційний транспорт та мистецтво, спорт, розваги та відпочинок, які потрапили до переліку обмеження діяльності в умовах карантину [12].

Ситуація з іноземними інвестиціями відрізняється певною специфікою; на відміну від інших інвестиційних процесів, ПІІ здебільшого зберегли тенденцію до щорічного приросту, нехай навіть незначного. Особливості розподілу ПІІ за регіонами репрезентовано на рис. 2 (для наочності до діаграми додано результати 2019 р.).

Рис. 2. Розподіл обсягів ПІІ за регіонами України у 2019–2021 рр.

Джерело: [13].

Як видно з наведених даних, 2021 рік став роком значного інвестиційного пожвавлення. Серед регіонів-лідерів, як і раніше, м. Київ (39 % від загального обсягу іноземних інвестицій), Дніпропетровська (15,2 %), Донецька (4,9 %), Київська (4,1 %), Запорізька (3,7 %), Полтавська

(3,5 %) області; серйозний приріст продемонстрували Хмельницька (+770,2 млн дол. США), Івано-Франківська (+739,3 млн дол. США), Миколаївська (+490,4 млн дол. США), Луганська (+470,3 млн дол. США). Як і раніше, просторово інвестиції зосереджуються у містах обласного значення, де сконцентровані виробничі потужності та головні соціально-культурні об'єкти.

Третя кризова хвиля безпосередньо пов'язана з повномасштабним вторгненням росії на територію нашої країни. Криза такого катастрофічного масштабу здійснила вагомий вплив на всю економічну систему держави. Так, за словами прем'єр-міністра України Д. Шмигала, втрати України від російської агресії з урахуванням як вже завданих інфраструктурі та економіці руйнувань, так і майбутніх збитків у наступні роки, складаються з таких підрахунків:

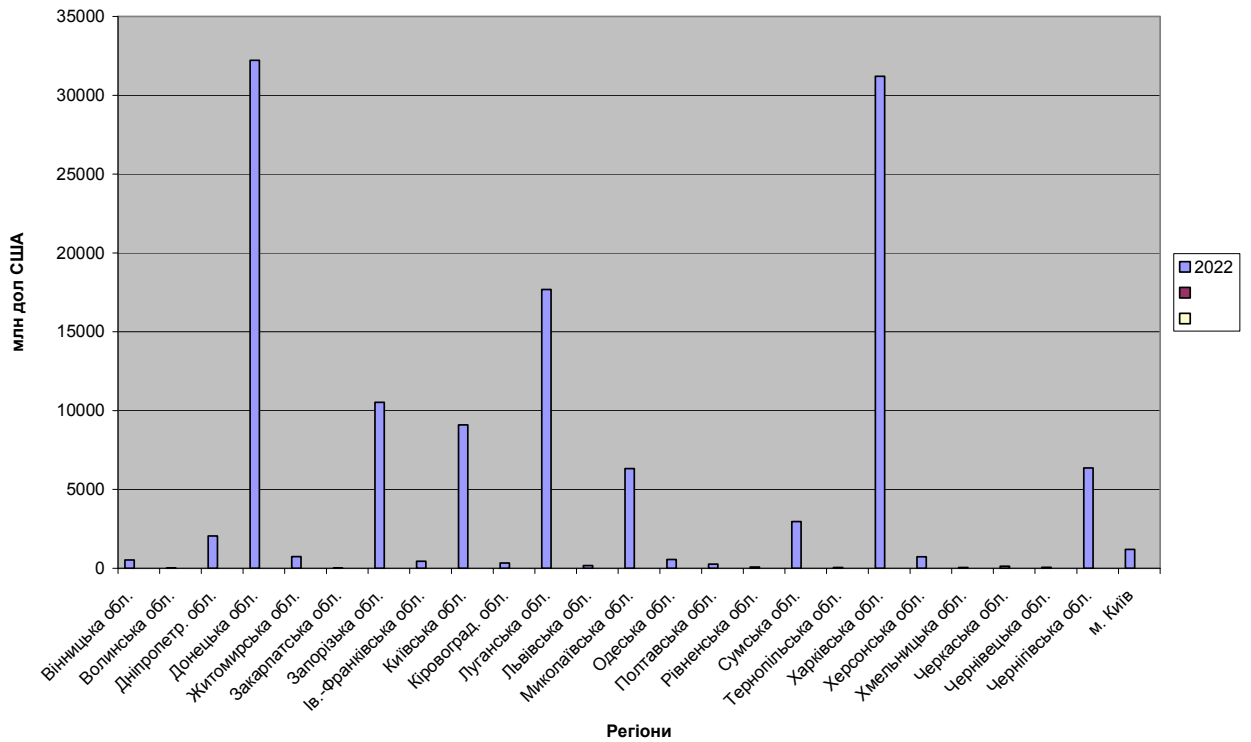
- прямі інфраструктурні збитки, тобто зруйновані мости, дороги, житло, будівлі тощо;
- недоотриманий прибуток і не вкладені інвестиції – приблизно 290 млрд доларів;
- втрати, отримані внаслідок зменшення ВВП у перспективі відносно довоєнних планів, адже підприємства, які мають приносити державі доходи, зруйновані [14].

За рік з початку повномасштабного російського військового вторгнення загальна сума прямих задокументованих збитків житловій та нежитловій нерухомості, іншій інфраструктурі склала понад 143,8 млрд дол. США. Найбільша частка у загальному обсязі прямих втрат належить житловим будівлям (37,3 %, або 53,6 млрд дол. США) та інфраструктурі (25,2 %, або 36,2 млрд дол. США). Втрати активів бізнесу становлять мінімум 11,3 млрд дол. США і продовжують зростати. Ще 8,7 млрд дол. США складають прямі втрати аграрного сектору внаслідок війни. Сукупні прямі втрати від руйнувань та пошкоджень об'єктів громадського сектору (соціальні об'єкти та установи, заклади освіти, науки та охорони здоров'я, культурні споруди,

спортивні об'єкти, адміністративні будівлі тощо) складають близько 13,69 млрд дол. США [15, с. 3]

У перші тижні війни, наприкінці лютого – на початку березня, бойові дії велися на території 10 областей. Станом на початок квітня 2023 року бойові дії тривають у Харківській, Луганській, Донецькій, Херсонській та Запорізькій областях. Найбільш постраждали такі області України: Донецька (розмір втрат становить 32217 млн дол. США), Харківська (31206 млн дол. США), Луганська (16781 млн дол. США), Запорізька (10528 млн дол. США), Київська (9099 млн дол. США), Миколаївська (6326 млн дол. США) та Чернігівська (6364 млн дол. США) області. Серед міст, які найбільше постраждали під час війни, Мар'їнка, Маріуполь, Ірпінь, Харків, Чернігів, Сєвєродонецьк, Лисичанськ, Вугледар, Суми, Рубіжне, Ізюм, Миколаїв, Бахмут, Волноваха [15, с. 4-5].

Це безпосереднім чином вплинуло на загальне становище регіонів, посиливши наявні тенденції до диспропорції у регіональному розвитку. Зрозуміло, що це ще не кінцевий підсумок, бо бойові дії тривають і остаточний розмір шкоди може бути встановлений лише після їхнього завершення. Однак уже сьогодні зрозуміло, що внаслідок цієї диференціації за критерієм масштабу руйнувань різні регіони потребуватимуть реалізації різних стратегічних підходів та різних обсягів фінансових інвестицій для відновлення. Наочно різниця у інвестиційних потребах регіонів, зумовлених завданями збитками, відображена на Рис. 3.

Рис. 3. Збитки, завдані бойовими діями окремим регіонам України.

Джерело: [15, с. 4-5].

Беручи до уваги складність прогнозування в ситуації бойових дій, що тривають, згадаємо висновки Багатостороннього агентства з інвестиційних гарантій, дослідження якого доводить, що після внутрішніх чи зовнішніх конфліктів кількість інвестиційних проектів “з нуля” знижується зазвичай на 34 %, а кількість інвестованого капіталу – на 90 % [7]. Виходячи з цього, інвестиційна картина майбутнього виглядає доволі песимістичною.

Як влучно зазначають фахівці з Ресурсно-аналітичного центру «Суспільство і довкілля», відбудова пошкоджених міст потребує відповіді на низку важливих питань та врахування особливостей контексту (наприклад, відбудова об’єктів під час воєнних дій). Серед таких питань – людський капітал, майбутній розвиток міст, доля малих міст, доцільність типових рішень, термінове відновлення об’єктів, дилема «швидко та дешево» чи «краще, але довше і дорожче» [16, с. 15].

На нашу думку, значний потенціал ефективності в аспекті одночасного відбудовування країни та вирівнювання економічно-просторових

диспропорцій мають зелені інвестиції в будівництво. Для цього стратегічним орієнтиром відновлення міст, містечок та сіл України має стати зелене будівництво – новий стандарт будівництва, який враховує всі екологічні потреби та спрямований на поліпшення якості життя і навколишнього середовища. Енергозбереження, ресурсоефективність та декарбонізація будівництва поряд із якістю та комфортом будівель виступають наріжними каменями цієї концепції.

На сьогодні у світі ще немає прикладу стовідсоткової реалізації принципів зеленого будівництва у масштабах окремої країни. Однак певні уявлення про належні дії в цьому напрямі уже сьогодні можна отримати завдяки вивченню досвіду втілення політики ЄС у галузі зелених інвестицій. Так, для поширення зеленого будівництва на європейських теренах і одночасного стимулювання європейської економіки після пандемії Європейською Комісією було запропоновано стратегію «Хвиля оновлення для Європи – озеленення наших будівель, створення робочих місць, покращення життя», завданням якої є подвоєння щорічних темпів енергооновлення протягом наступних 10 років. Запропоновані стратегією реконструкції призначені скоротити викиди, покращити якість життя людей, які мешкають у будівлях, і створити багато додаткових екологічних робочих місць у будівельному секторі. Для цього пропонується використовувати як фінансові засоби ЄС, так і приватні інвестиції [17]. Лише за допомогою поліагентного підходу до інвестування можна стимулювати економічне зростання нашої країни в сучасних умовах.

Висновки. Проведений аналіз дозволяє зауважити наявність тенденцій пожвавлення економіко-інвестиційної діяльності під час проведення реформи децентралізації. Децентралізація позитивно відбивається як на процесах залучення капітальних інвестицій до окремих регіонів, так і на підвищенні регіональних обсягів іноземних інвестицій. Ці тенденції зберігалися й під час початку воєнної агресії росії з анексією Криму та захопленням частини Донецької і Луганської областей, і під час пандемічної кризи. Беручи до

уваги серйозність викликів, з якими стикається наша країна протягом всього періоду проведення реформи децентралізації, зазначимо, що подолання економічної диспропорційності завдяки децентралізації могло б бути значно більш успішним за звичайних умов.

Водночас навіть на тлі досягнень реформи децентралізації в Україні спостерігався значний розрив у обсягах інвестування окремих регіонів, а також велика кількість мало привабливих для вітчизняних та іноземних інвесторів територій. Це свідчить про необхідність перегляду якісного підходу до інвестування на рівні державної політики, про пошуки нових стратегічних орієнтирів у цій галузі. На наш погляд, таким орієнтиром може виступити зелене будівництво, інвестування в яке може бути ефективним засобом як вирівнювання економічно-просторових диспропорцій, так і повоєнного відродження країни.

Підсумовуючи наведене, слід зробити акцент на тому, що державна політика щодо стимулювання інвестиційної діяльності у кризові моменти повинна докладати зусиль для повернення усіх можливих фінансових джерел – державних і приватних, зовнішніх і внутрішніх. Саме розширення форм інвестиційної діяльності та спектру інструментів їх мотивування має стати головним напрямом публічно-управлінської діяльності на державному рівні. Грамотне оперування зазначеними інструментами спроможне допомогти у вирішенні питання збалансування розвитку регіонів, досягнення їх соціально-економічної конвергенції.

Література

1. Шевченко О.В. Шляхи відновлення інвестиційної активності в регіонах України в умовах економічної нестабільності : аналітична записка НІСД. 2015. № 27. URL: <http://old2.niss.gov.ua/articles/2053/>.

2. Федорчак О.В. Інституційний механізм розвитку інвестиційного клімату в Україні : дис. ... д-ра наук з державного управління. Київ, 2020. 575 с.

3. Міністерство розвитку громад та територій України : офіц. сайт.
URL: <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/regional-dev/derzhavna-rehional-na-polityka/monitorynh/monitorynh->

[monitorynh/reytingova-otsinka-regioniv/analiz-soczialno-ekonomichnogo-rozvy/](https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/regional-dev/derzhavna-rehional-na-polityka/monitorynh/monitorynh-reytingova-otsinka-regioniv/analiz-soczialno-ekonomichnogo-rozvy/)

4. Децентралізація і формування політики регіонального розвитку в Україні : наук. доп. / за наук. ред. д-ра екон. наук Я. А. Жаліла. Київ : НІСД, 2020. 153 с.

5. Перепелюкова О. В. Диспропорції регіонального розвитку в умовах системних трансформацій. *Проблеми економіки*. 2019. № 4 (42). С. 88-95.

6. Територіальний розвиток та регіональна політика в Україні: актуальні проблеми, ризики та перспективи адміністративно-фінансової децентралізації / НАН України. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України»; наук. редактор В.С. Кравців. Львів, 2017. 120 с.

7. Аверчук Р. Прямые иностранные инвестиции в Украине: война и мир. *VoxUkraine*. URL: <https://voxukraine.org/ru/investments-in-ukraine-ru/>

8. Прямі іноземні інвестиції в Україну. *Міністерство фінансів України : офіц. сайт*. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/fdi/>

9. Марухленко О.В. Інвестиційний механізм публічної політики щодо розвитку соціального потенціалу регіонів України: дис. ... д-ра наук з державного управління. Київ, 2021. 473 с.

10. Інвестиції зовнішньоекономічної діяльності (2015-2019). *Держстат України: офіц. сайт*. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/ioz_19.htm.

11. Kuzmenko O., Lieonov S., Kashcha M. Financial, economic, environmental and social determinants for Ukrainian regions differentiation by the vulnerability level to covid-19. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії і практики*. 2020. № 3 (34). С. 270-282.

12. УКРАЇНА: вплив COVID-19 на економіку і суспільство: підсумки 2020 року та виклики і загрози. *Консенсус-прогноз*. 2021. № 53. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/documents/consensus-report>

13. Статистика зовнішнього сектору. *Національний банк України: офіц. сайт*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external#5>.

14. BBC news: Як виживає Україна. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-61594911>

15. Звіт про прямі збитки інфраструктури від руйнувань внаслідок військової агресії росії проти України за рік від початку повномасштабного вторгнення. Березень-2023 / Київська школа економіки. Київ, 2023. 49 с.

16. Повоєнне відновлення міст України: зелена відбудова та зелена трансформація : аналітичний документ / Ресурсно-аналітичний центр «Суспільство і довкілля». Київ, 2023. 43 с.

17. Renovating the EU building stock will improve energy efficiency while driving the clean energy transition. *European Commission: An official website of the European Union*. URL: https://energy.ec.europa.eu/topics/energy-efficiency/energy-efficient-buildings/renovation-wave_en

References

1. Shevchenko, O.V. (2015), “Ways to restore investment activity in the regions of Ukraine in conditions of economic instability”, *Analitichna zapyska NISS*, vol.27, available at: <http://old2.niss.gov.ua/articles/2053/> (Accessed 15 May 2023)

2. Fedorchak, O.V. (2020), “Institutional mechanism of investment climate development in Ukraine”, Abstract of Ph.D.dissertation, State Administration, Lviv Regional Institute of Public Administration of the National Academy of Public Administration under the President of Ukraine, Kyiv, Ukraine.

3. The Ministry of Communities and Territories Development (2023), available at: <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/regional-dev/derzhavna-rehional-na-polityka/monitorynh/monitorynh->

monitorynh/rejtingova-otsinka-regioniv/analiz-soczialno-ekonomichnogo-rozvy/
(Accessed 15 May 2023)

4. Zhalila, Y. A. (2020), *Detsentralizatsiia i formuvannia polityky rehional'noho rozvytku v Ukraini* [Decentralization and formation of regional development policy in Ukraine], National Institute for Strategic Studies, Kyiv, Ukraine.

5. Perepeliukova, O.V. (2019), “Disproportions of regional development in conditions of systemic transformations”, *Problemy ekonomiky*, vol. 4, no.42, pp. 88-95.

6. Kravtsiv, V.S. (2017), *Terytorial'nyj rozvytok ta rehional'na polityka v Ukraini: aktual'ni problemy, ryzyky ta perspektyvy administratyvno-finansovoi detsentralizatsii* [Territorial development and regional policy in Ukraine: current problems, risks and prospects of administrative and financial decentralization], Instytut rehionalnykh doslidzhen imeni M. I. Dolishnoho NAN Ukrainy, Lviv, Ukraine.

7. Averchuk, R. (2017), “Direct foreign investments in Ukraine: war and peace”, *VoxUkraine*, available at: <https://voxukraine.org/ru/investments-in-ukraine-ru/>(Accessed)

8. Ministry of Finance of Ukraine (2023), “Direct foreign investments in Ukraine”, available at: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/fdi/> (Accessed 15 May 2023)

9. Marukhlenko, O.V. (2021), “The investment mechanism of public policy regarding the development of the social potential of the regions of Ukraine”, Abstract of Ph.D.dissertation, State administration, National Academy for Public Administration, Kyiv, Ukraine.

10. State Statistics Service of Ukraine (2019), “Investments of foreign economic activity 2015-2019”, available at: https://ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/ioz_19.htm (Accessed 28 May 2023)

11. Kuzmenko, O., Lieonov, S. and Kashcha, M. (2020), “Financial, economic, environmental and social determinants for Ukrainian regions

differentiation by the vulnerability level to covid-19”, *Finansovo-kredytna diial'nist': problemy teorii i praktyky*, vol. 3, no.34, pp. 270-282.

12. The official site of UNICEF (2021), “UKRAINE: the impact of COVID-19 on the economy and society: the results of 2020 and challenges and threats”, *Konsensus-prohnoz*, available at: <https://www.unicef.org/ukraine/documents/consensus-report> (Accessed 28 May 2023)

13. The official site of National Bank of Ukraine (2023), “External sector statistics”, available at: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external#5> (Accessed 30 May 2023)

14. The official site of BBC news (2022), “How Ukraine survives”, available at: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-61594911> (Accessed 30 May 2023)

15. Kyiv School of Economics (2023), “A report on the direct damage to the infrastructure from the destruction caused by Russia's military aggression against Ukraine a year after the start of the full-scale invasion”, available at: https://kse.ua/wp-content/uploads/2023/03/UKR_Feb23_FINAL_Damages-Report-1.pdf (Accessed 4 May 2023)

16. Andrusevych, A., Andrusevych, N., Kozak, Z. and Romanko, S. (2022), “Post-war reconstruction of Ukrainian cities: green reconstruction and green transformation”, *Suspil'stvo i dovkillia*, pp. 4-43.

17. The official site of European Union European Commission (2023), “Renovating the EU building stock will improve energy efficiency while driving the clean energy transition”, available at: https://energy.ec.europa.eu/topics/energy-efficiency/energy-efficient-buildings/renovation-wave_en (Accessed 30 May 2023)

Стаття надійшла до редакції 08.09.2023 р.